

kur'an'a muhatap olma açısından kadın

ALİ AKPINAR

Prof. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İslam'a göre kadın ve erkek, bir bütünün birbirini tamamlayan parçalarıdır. Biri olmadan, diğeri eksik ve yarımdır. Her bakımdan iki cins de birbirine muhtaçtır. Bu yüzden kadın erkek iki cins birlikte dünyaya gelmişler, hayatı birlikte paylaşmışlar, Yüce Yaraticı'nın emirlerine birlikte muhatap olmuşlar, sonunda kendilerine yasaklanan meyveyi beraber yemiş ve birlikte Allah'a tevbe etmişlerdir. Bu birliktelik bu dünyada devam ettiği gibi ahirette de sürecektir. Nitekim kadın ve erkeği, bir bütünün iki parçası olarak tanımlayan Peygamberimiz, "*Kadınlar da erkeklerin parçalarıdır, onlar gibidir.*"¹ buyurarak kadınların, yaratılış ve tabiatla erkekler gibi olduğuna dikkat çeker.² Tabiidir ki kadın erkek, bir bütünün iki parçasıdır, ancak bu, her iki parçanın birbiriyle her bakımdan ayniliğini gerektirmez. Her iki cins arasında fizikî ve ruhî birtakım farkların olduğu ortadadır ki bu farklılıklar, iki cinsten birinin diğerine üstünlüğü anlamına gelmez, belki bu farklılıklar her iki cinsin görev ve sorumlulukları bakımından büyük anlam taşırlar. Buna göre ne erkek kadının biyolojik olarak gelişmiş şeklidir ne de kadın erkeğin az gelişmiş şeklidir. Cinsiyet farkı, ta-

mamen ilahî irade ile belirlendiği ve bu konuda beşerin herhangi bir müdahalesi söz konusu olmadığından, tek başına bir üstünlük sebebi olamaz.

Kur'an-ı Kerîm, insanı muhatap alır ve tüm insanları eşit olarak görür. İslam'ın isteklerine muhatap olma bakımından kadın bir insandır ve erkekle eşittir. Kur'an, Allah katında üstünlüğün ancak takva ile olacağına dikkat çeker.³ Takva ise, Yüce Allah'ı hesaba katarak yaşamaktır. Nerede ve hangi şartta olursa olsun, insanın Allah bilinci içerisinde olması onu takvalı olmaya götürür. Bu üstünlük yarışında, kadın da aynı konumdadır.

Kur'an'ın yönlendirdiği bu yarışta başarılı olmak ise öncelikle Kur'an'ı doğru anlama ve onun gereklerini yerine getirmeye bağlıdır. İlk dönemden itibaren kadınlar kendilerini Kur'an'ın muhatabı olarak kabul etmişler, onu anlamak ve gereklerini yerine getirmek için gayret etmişlerdir.

Kur'an, Arap dilinin kuralları gereği, genel olarak söylemini eril (müzekker) zamirler üzerine kurmuştur. Şöyle ki onun tüm insanlara yönelik genel çağrılarında eril kalıplar kullanılmıştır. Örneğin yüze yakın ayette geçen "Ey iman edenler" kalıbı erildir ve "Ey iman eden erkekler" anlamındadır. Ama bu kullanım, tağlib sanatıyla⁴ erkekler gibi kadın cinsini de içerisine alır. Söz gelimi Hz. Meryem'den övgüyle bahseden ayet "O, gönülden itaat eden (erkek)lerdendi"⁵ ifadesiyle sona erer. Bu anlatım, Arap dilinin özellikleri ile ilgili bir durumdur. Bu kullanım ilk dönem Müslüman hanımlarının da dikkatini çekmiş olacak ki Peygamberimizden bu konuda açıklama istemişlerdir.

Peygamberimizin eşlerinden Ümmü Seleme annemiz, Peygamberimize yönelttiği şu sorusu ile konuyu dile getirmiştir: "Ey Allah'ın Peygamberi! Yüce Allah'ın hicret konusunda kadınları zikrettiğini duymuyoruz. Neden bu konuda hep erkek kalıplar kullanılmıştır?"

Onun bu sorusu üzerine Yüce Allah şu ayeti indirmiştir:⁶ "Sizden erkek olsun kadın olsun, hiçbirinizin amelini boşa çıkarmayacağım. Zaten siz birbirinizdensiniz.."⁷

Yine Ümmü Seleme, evinde bir gün saçlarını taratırken Hz. Peygamber'in mescitten "Ey İnsanlar" diye seslendiğini duymuş ve saçını taramakta olan kadına "Bırak sonra tararsın." demişti. Kadın, "O erkekleri

çağırıyor, kadınları değil." deyince de ona "Ben de insanım, biz insan değil miyiz?" diyerek Peygamber'i dinlemeye çıkmıştır.⁸ Görüldüğü üzere Ümmü Seleme annemiz, Peygamberimizin ey insanlar çağrısını duyunca, kadın olarak kendisinin de bu hitaba dâhil olduğunu düşünmüş ve ona icabet etmiştir.

Ensar hanımlarından Ümmü Umare yahut Esmâ bint Umeys yahut Ümmü Seleme Peygamberimize gelip şöyle demiştir: "Bakıyorum da her şey erkeklere, kadınlar hiçbir konuda anılmıyorlar? Niye Kur'an'da bizler de erkeklerin anıldığı gibi anılmıyoruz?"

Onun bu sorusu üzerine şu ayet inmiştir:⁹

Kadın erkek iki cins birlikte dünyaya gelmişler, hayatı birlikte paylaşmışlar, Yüce Yaratıcı'nın emirlerine birlikte muhatap olmuşlar, sonunda kendilerine yasaklanan meyveyi beraber yemiş ve birlikte Allah'a tevbe etmişlerdir.

"Müslüman erkekler ve Müslüman hanımlar, İmanlı erkekler ve imanlı hanımlar, İtaatkar erkekler ve itaatkar hanımlar, Doğru, dürüst erkekler ve doğru, dürüst hanımlar, Allah, onlar için mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır." ¹⁰

Esmâ bint Yezid, Hz. Peygamber'e gelerek şunları söylemiştir: "Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Peygamberi! Ben, sana kadınlar adına geldim. Allah, seni kadın erkek herkese peygamber olarak gönderdi. Biz kadınlar da sana ve Rabbine iman ettik. Bizler, evlerimizin temeli olup erkeklerin şehvetlerini tatmin ederiz, çocuklarını taşıyoruz. Bizler evlerde kapalı kaldık. Siz erkekler ise cemaate çıkar, Cuma kılar, hasta ziyaret eder, cenazeye katılır, tekrar tekrar hac yapar, cihat edersiniz. Bu yüzden siz bizden faziletlisiniz. Biz ise, siz bu işleri yaparken mallarınızı korur, elbiselerinizi diker, çocuklarınızı terbiye ederiz. Ecir ve hayırda biz de size ortak mıyız?" Kadının bu sözleri üzerine Peygamberimiz arkadaşlarına dönüp "Dini konusunda problemini bundan daha güzel ortaya koyan bir kadın gördünüz mü?" dedikten sonra kadına şöyle dedi: Esmâ, git kadınlara bildir: Sizden birinizin kocasına iyi davranması, onun hoşnutluğunu kazanmaya çalışması erkekler için saydığım şeylerin hepsine denktir.¹¹

Aynı bağlamdaki bu rivayetler, ilk dönem kadınlarının Kur'an ayetleri ile her türlü soruyu Peygamber'e rahatlıkla sorabildiklerini ortaya koymaktadır. Adı geçen hanımların sorusu üzerine, bu ayetlerin inmiş olması ise Yüce Allah'ın onlara verdiği değeri net bir biçimde göstermektedir.

Kur'an'ı okuma, onu doğru anlama ve gereklerini yerine getirme konusunda ilk dönemden itibaren kadınlar da erkekler gibi üzerlerine düşeni yapmışlardır. Şu birkaç örnek bile bu söylediklerimizi anlatmaya yeterlidir:

Amre bint Abdırrahman, minberden Cuma günü hutbe okurken Kaf suresini Hz. Peygamber'in ağzından öğrendiğini söyler.¹²

Yine Hz. Aişe, ölü, ailesinin arkasından ağlaması sebebiyle azap görür, şeklindeki rivayeti, Kur'an ayetleriyle reddediyor ve şöyle diyordu: Size bu hususta Kur'an yetmiyor mu? Kur'an'da şöyle buyrulur: Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez!

Eşleri, Peygamberimizin yanında rahatlıkla fikirlerini söyleyebilir, onunla istişare eder ve müzakere ederlerdi. Hudeybiyye anlaşmasının yapıldığı sene, ağaç altında Rıdvan Biati yapılmış Hz. Peygamber, "Ağacın altında bana biat edenler, inşallah cehennem girmez." buyurmuştu. Orada bulunan Hafsa Anemimiz, "İyi ama ey Allah'ın Rasülü! Yüce Allah, 'Sizden cehenneme uğramayacak yoktur. Bu, Rabbin için kesinleşmiş bir sözdür.'¹³ Buyurmuyor mu?" diye sormuştu. Peygamberimiz (s.a.s.), bir sonraki ayeti okuyarak ona cevap vermiştir: "Sonra Biz, Allah'tan sakınanları kurtarıyoruz, zalimleri de diz üstü çökmüş olarak orada bırakırız."¹⁴ Bu olay¹⁵ hem eşi Hz. Hafsa'nın geniş Kur'an kültürüne ve hem de dinî bir konuda fikirlerini rahatlıkla Peygamber'e söyleyip onunla tartışabildiğine tanıklık etmektedir.

İfk hadisesinde Hz. Aişe, Peygamberimize şöyle cevap verir: Ben yaşı küçük bir kadındım, Kur'an'ın büyük bir kısmını ezbere okuyamıyordum. Bu nedenle şöyle dedim: Vallahi ben size nasıl bir örnek getireceğimi bilemiyorum. Sadece Yusuf Peygamber'in babasını örnek alıyor ve tıpkı onun gibi diyo-

rum: "Artık bana düşen güzel bir sabırdır. Sizin bu anlatıklarınıza karşılık yardımına sığınılacak tek merci Yüce Allah'tır."¹⁶ Bu rivayet de Hz. Âişe'nin, zor zamanlarında Kur'an kıssalarını kendi hayatına uyarlayarak başına gelenlere sabredip Kur'an'daki peygamber dualarıyla dua ettiğini göstermektedir. Gerçekten de onlar, yaşadıklarını öncelikle Kur'an aydınlığında yorumlamaya çalışıyorlardı.

Hz. Aişe, Peygamberimize bir ayet indiğinde, onun ifade ettiği helal ve haramı, emir ve yasağı iyice öğrenmeye çalıştıklarını söyler.¹⁷ Nitekim Hz. Aişe, "Yerin başka bir yer, göklerin başka göklerle değiştirileceği gün"¹⁸ ayetiyle ilgili olarak "Bu sırada insanlar nerede olacak?" diye sormuş, Peygamberimiz de şöyle cevap vermiştir: "Bunu senden önce bana hiç soran olmadı, o gün insanlar sırat üzerindedirler."¹⁹

Yine Hz. Aişe, ölü, ailesinin arkasından ağlaması sebebiyle azap görür, şeklindeki rivayeti, Kur'an ayetleriyle reddediyor ve şöyle diyordu: Size bu hususta Kur'an yetmiyor mu? Kur'an'da şöyle buyrulur: Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez!²⁰

Peygamberimizden 2210 hadis rivayet ederek en çok hadis rivayet edenlerin arasında yer alan, kendisine iftira edildiğinde aklanması için hakkında on altı ayet inen,²¹ Peygamberimizin sevgili eşi Hz. Aişe ve diğer eşi Hz. Hafsa, bütünüyle Kur'an'ı ezberleyen hanımlardandı.²² Zeyneb bint Kays isimli hanımın, azatlısının oğlu büyük müfessir es-Süddî'nin yetişmesine büyük katkısı olmuştur.²³ Sahabî hanımlar arasında yirmi kadar kadın hukukçunun ismi geçmektedir.²⁴

Bu girişten sonra, İslam'da kadının yerini ve önemini gösteren İslam tarihindeki şu örnek tablolara bakalım:

Hakkını Arayan, Sesini Allah'a Duyuran Kadın

Tartışma anlamına gelen Mücadele suresinin ilk ayetlerinin inişi ile ilgili olarak kaynaklarımızda anlatılan şu rivayetler, Müslüman kadının İslam anlayışı, meselelerinin çözümünü öğrenme kararlılığı hakkında çok net bilgiler vermektedir: *Havle (yahut Huveyle)* adlı bir kadına kocası zihar yapar. Yani kocası, cahiliyye gelenekleri doğrultusunda kızdığı hanımına "Sen bana artık anam gibisin." der. Bu cümle gelenekte, bir çeşit kadını boşama demektir.²⁵ Ka-

dın, kocasına “Git durumu Peygamber’e sor der, adam ben utanırım deyince, izin ver ben gidip sorayım der ve Peygamberimize gelerek şöyle der:

“Ey Allah’ın Peygamberi! Yıllarca kocamla birlikte yaşadık, ben onun yıllarca kahrını çektim, ona çocuklar doğurdum. Şimdi ahir ömrümde o, bana zıhar yaptı!”

Peygamberimiz, geleneğe uygun olarak şöyle cevap verir: “Artık sen ona haramsın!”

Kadın, ben halimi Allah’a arz ediyorum, diyerek ısrarla ilk cümlelerini tekrarlar durur. Derken vahiy gelir ve surenin “Kocası hakkında halini arz edip hakkını savunan ve Allah’a şikayette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir.”²⁶ diye başlayan ayetleri iner.²⁷

Bu tarihî olaydan çıkan sonuçları şöyle özetleyebiliriz:

1. Kadın, karşılaştığı bir problemin çözümünü dinin içerisinde arıyor ve kocasına Peygamber’e gidip durumu sormasını istiyor.
2. Kocasının utanıp sormaktan çekindiği dinî bir meseleyi sorup araştırmaktan çekinmiyor. Nitekim Hz. Aişe annemiz, “Allah, Ensar hanımlarına rahmet etsin, onların utanma duyguları, dinlerini öğrenmelerine engel olmadı”²⁸ diyerek bu gerçeği belirtmiştir.
3. Kadını mağdur eden bir geleneği sorgulayan, inandığı ve tanıdığı dinin, akla ve maslahata aykırı olan bir geleneği onaylamayacağını düşünen kadın çaresizlik içinde, yürekten yalvararak bir çıkış yolu arıyor.
4. Gönülünü yatıştıracak bir çözüm ve bilgiye ulaşmaya dek, mücadele ve duayı sürdürüyor.

Ömer’e İtiraz Eden Kadın

Hiz. Ömer, bir gün hutbe okurken şunları söyler:

“Kadınlara mehir verirken aşırı gitmeyin. Eğer onlara çok mehir vermek dünyada hayır ve Allah katında takva göstergesi olsaydı, bunu sizin en üstünüz olan Hz. Peygamber yapardı. O ise, ne kadınlarına ne de kızlarına on iki ukiyyeden (bir okka, 1282 gramlık bir ölçü birimi) fazla mehir takdir etmedi..”

O sırada bir kadın kalkıp şunları söyledi:

“Ey Ömer, Allah bize veriyor, sen ise bize haram kılıyorsun?! Yüce Allah kitabında şöyle buyurmuyor mu: ‘O kadınlardan birine kantar kantar mehir vermiş de olsanız, (boşama durumunda) ondan hiçbir şey almayın.’²⁹”

Kadının bu sözleri üzerine başını öne eğen Hz. Ömer şunları söyledi:

“Kadın doğru söyledi, Ömer yanıldı. Ey Ömer, tüm insanlar senden daha anlayışlı!”³⁰

Kadın, ben halimi Allah’a arz ediyorum, diyerek ısrarla ilk cümlelerini tekrarlar durur. Derken vahiy gelir ve surenin “Kocası hakkında halini arz edip hakkını savunan ve Allah’a şikayette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir.” diye başlayan ayetleri iner.

Bu olayda şunlar dikkatimizi çekmektedir:

Halife Ömer’in meclisinde kadınlar da bulunmaktaydı.

Kadınlar, meclisteki konuşmalara müdahil olup görüşlerini anlatabiliyorlardı.

Kadın, görüşünü ayete dayandırıyor.

Hiz. Ömer, kadını dinliyor ve hatasını anlayıp fikrinden vazgeçiyor.

Ömer’in görüşünün gerekçesi Hz. Peygamber dönemi uygulamaları, o zamanki şartlara göredir. Bu uygulamalar, geniş imkânlarla sahip olanlar için herhangi bir sınırlamanın gerekçesi olamaz. Zira konu hakkında açık ayet vardır. Kadının ayetle Ömer’e itiraz etmesi, Ömer’in de ayeti hatırlayıp fikrinden vazgeçmesi, ilk dönem insanların saf Kur’ân kültürünün ne kadar diri olduğunu gösterir.

Soran ve Sorgulayan Kadın

Abdullah b. Mesud’a Esedoğulları’ndan Ümmü Yakub adlı bir kadın gelir ve aralarında şu konuşma geçer:

“Senin dövme yaptırmaktan, saç/peruk taktırmaktan, kaş kirpik aldırılmaktan kadınları men ettiğini duydum. Senin bu konuda, Allah’ın kitabından bir dayanağın var mı?”

“Evet, bu konuda hem Kur’an’a hem de sünnete dayanıyorum.”

“Vallahi ben, mushafın her yerini okuyup inceledim, ama onda senin dediğin yasağı görmedim!”

“Peki, sen şu ayeti görmedin mi: *“Peygamber size ne getirdiyse onu alın, o sizi neden sakındırıyorsa ondan sakının?”*”³¹

“Evet, onu gördüm.”

“Ben, Hz. Peygamberin bu sayılanları yasakladığını bizzat kendisinden işittim.”

“İyi ama, senin ailenden de bunları yapanlar var!?”

“O zaman buyur evime gir, bak bakalım böyle bir şey var mı?”

Kadın eve girip baktı ve “hayır böyle bir şey görmedim.” dedi.

İslam’ın isteklerine muhatap olma bakımından kadın bir insandır ve erkekle eşittir. Kur’an, Allah katında üstünlüğün ancak takva ile olacağına dikkat çeker. Takva ise, Yüce Allah’ı hesaba katarak yaşamaktır. Nerede ve hangi şartta olursa olsun, insanın Allah bilinci içerisinde olması onu takvalı olmaya götürür.

Bunu üzerine Abdullah şöyle dedi: “Sen Allah’ın seçkin kulu Hz. Şuayb’ın şu sözünü bilmez misin? *‘Ben size yasakladığım şeyi, kendim işleyerek sizinle ters düşmem.’*”^{32”33}

Bu diyalogdan şu sonuçları çıkarabiliriz:

Kadının kadın oluşu, dinini öğrenmekten ve bir din otoritesiyle tartışmaktan alıkoymamıştır. Kadın, İbn Mesud’a doğrudan sorusunu sorup konuyu onunla müzakere edebilmiştir.

İbn Mesud gibi seçkin bir sahabî, bir kadına sorusunu sorma ve görüşlerini rahatlıkla söyleme imkânı tanıyor ve onu ikna edinceye kadar meseleye açıklık getiriyor.

Kadın, Kur’an’ı baştan sona okuyup incelemiş ve bu konuda kendisine güvenen bir kimsedir. Kadın, kendisine verilen fetvanın dinî dayanaklarını soruyor ve sorguluyor. İbn Mesud dediyse, tamamdır demiyor.

İbn Mesud’un verdiği fetva ile kendi ailesinin amel edip etmemesini sorguluyor. Sonuçta İbn Mesud’un, söylediğini yapan ve yakınlarının da yapmasını sağlayan bir ilim adamı olduğunu görüyor.

İbn Mesud, ganimet/fey’ taksimi ile alakalı olarak inmiş olan bir ayeti, genelleştirerek anlıyor.

Kur’ân Kültürüyle Donanmış Bir Hizmetçi Kız

Ömer b. Abdülaziz’in Rakka valisi olan, ilim ve zühdü ile tanınan Meymun b. Mihran’ın (Ö:117/735) hizmetçisi olan kadın, bir gün sofraya sıcak bir çorba getirir. Misafirlerin de hazır olduğu sofrada ayağı kayar ve çorba Meymun’un üzerine dökülür. Kızgınlık içerisindeki efendisine, kadın şöyle der:

“Efendim, lütfen Yüce Allah’ın şu ayetini uygula: *“O takva sahipleri, öfkelerini yutanlardır.”*”³⁴

Adam, tamam öfkemi yuttum, der. Kadın, efendim devamındaki *“İnsanların kusurlarını affederler.”* kısmı ile de amel et, der.

Adam, tamam seni affettim, der. Kadın, iyi ama Yüce Allah, ayetin sonunda *“Allah, ihsan sahiplerini sever.”* buyuruyor, deyince Meymun şöyle cevap verir:

“Tamam, sana ihsan ediyorum ve Allah için sen özgürsün!”³⁵

Bu olaydan çıkan dersleri şöyle özetleyebiliriz:

1. Olayda hizmetçi bir kızın Kur’an ayetlerine vukufiyeti ilk dikkatimizi çeken şeylerdendir. Kadın, karıştığı olaya ayetler ışığında bakıp onu değerlendirebiliyor.

2. Efendisi ve misafirlerinin yanında suçlu durumda olan, bir hizmetçi çok rahat bir şekilde derdini anlatabiliyor. Öte yandan üzerine kaynar çorba dökülen efendi, hizmetçisine özgürce kendini ifade edebilme imkanı tanıyor.

3. Efendi, kendisine okunan ayetlerin gereğini hemen yerine getiriyor. Hem de hizmetçisinin hatırlatmasıyla.

Huzurlu bir toplum için, âmirinden memuruna, erkeğinden kadınına Kur’an’ı bilen ve hayatı Kur’an olan insanlara ne kadar da muhtacız.

Kur’an’a Bütüncül Yaklaşan Kadın

Amr-ı Leysî ordusuyla Nişabur’a girmişti. Askerleri yaşlı bir kadına ait beş evi birden işgal etmişlerdi.

Kadın, durumu Amr'a şikayet etti. Kumandan kadına, "Sen Allah'ın şu ayetini duymadın mı, diye sordu: *"Hükümdarlar bir ülkeye girdiler mi, orayı bozarlar, halkının şereflilerini alçaltırlar, evet böyle yaparlar."*³⁶ Kadın Amr'a şöyle cevap verir: "Evet okumasına okudum, ama gariptir ki emir Allah'ın şu ayetini okumamış görünüyor: *"İşte şunlar, onların zulümleri yüzünden çökmüş, ıssız kalmış evleridir. Şüphesiz bunda bilen bir kavim için ibret vardır."*³⁷ Emir, kadının bu uyarısından etkilendi, ondan özür dileyip evleri boşalttı ve ordu kış boyunca çadırlarda kaldı.³⁸

Bu olaydan çıkan dersleri şöyle özetleyebiliriz:

1. Haksızlığa uğrayan kadın, cesaretle durumu en yetkili kişiye arz ediyor.
2. İşgalci kumandan, kadına halini anlatma fırsatı tanıyor.
3. Kumandan yapılan yanlış güya ayetle temellendirmeye çalışıyor.
4. Fakat kadın hemen konuyla ilgili ve emiri etkileyecek bir başka ayetle cevap veriyor.
5. Emir kadına okuduğu ayet Neml suresindedir. Kadın da aynı surenin bir başka ayetiyle Emir'e cevap veriyor. Bu şekilde o, Kur'an'a parçacı yaklaşımın doğru olmadığını, ona bütüncül yaklaşımın gerekli olduğunu ortaya koyuyor.
6. Hem emir hem de kadın geçmiş kavimlerle ilgili ayet cümlelerini kendi hayatlarına uygulayarak Kur'an'ın evrenselliğini izhar ediyorlar.

Kur'an'a Hayran Bir Kız

Şiir üstadı ve büyük dilci *Abdülmelik b. Kurayb el-Esmâî* (ö:216/831), bir gün giderken bir cariye'nin yüksek sesle şiir okuduğunu duydu; duyduklarından çok etkilenip cariyeye şunları söyledi: Canı çıkasıcâ, ne kadar da güzel şeyler söylüyorsun!

Cariye şöyle cevap verdi: Asıl sana yazıklar olsun, sen Yüce Allah'ın şu ayeti yanında buna fasîh, güzel mi diyorsun? *"Biz Musa'nın anasına şöyle bildirdik: Onu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde onu denize bırakiver, hiç korkup kaygılanma, çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız."*³⁹ Kısalığına rağmen bu ayet, iki emir, iki nehiy, iki haber ve iki müjdeyi bağrında barındırıyor.⁴⁰ Esmâî şöyle der: Ben onun

bu anlayış ve yorumuna şaşım kaldım. Onun yaşı küçük bedevî bir kız olmasına rağmen ilim ve irfanına hayran oldum.⁴¹

Ayetteki iki emir "emzir ve denize atıver", iki nehiy "korkma ve kaygılanma", iki haber "bildirdik/vah-yettik ve korkarsan", iki müjde ise "onu sana geri vereceğiz ve onu peygamber yapacağız." cümleleri idi.⁴²

Kâbe'de Asılı Şiiri İndirten Kadın

İslam öncesi, Araplar şiire son derece düşkünlü. Panayırarda meşhur şairlerle şiir günleri ve yarışmaları yaparlardı. İslam geldiğinde, Kâbe'nin duvarlarında yedi seçkin şairin şiiri asılı idi (Muallakai Seba). Bunlardan biri de İmrü'l-Kays'ın şiiriydi.

*"Ey yer suyunu yut ve ey gök suyunu tut, denildi. Su çekildi, iş bitirildi. Gemi de Cûdî dağının üzerine yerleşti. Ve, o zalimler topluluğunun canı cehenne-me, denildi."*⁴³ ayeti, meşhur şair İmrü'l-Kays'ın kız kardeşine Muallaka-ı Seba'yı Ka'be'nin duvarından indirtmiştir.⁴⁴ Gerçekten de Arap ve Acem dili inceleme nazım güzelliği, belâğat sağlamlığı/eşsizliği ve mana kapsamlılığı bakımından bu ayetten daha güzel bulunamaz.⁴⁵

Kadın erkek, bir bütünü'nün iki parçasıdır, ancak bu, her iki parçanın birbiriyle her bakımdan aynîliğini gerektirmez. Her iki cins arasında fizikî ve ruhî birtakım farkların olduğu ortadadır ki bu farklılıklar, iki cinsten birinin diğerine üstünlüğü anlamına gelmez

Söz konusu kadın, hem şiiri iyi biliyor, hem de Kur'an'ı iyi biliyordu. O, Kur'an'ın, ne kadar güzel olursa olsun şiirle mukayese edilemeyeceğini anlamış, Kur'an ayetleri varken şiirlerin Kâbe duvarlarına asılmasına/gündemi tayin etmesine gönlü razı olmamıştı.

Sonuç

Kur'an'a muhatap olma, onu anlama ve gereklerini yerine getirme konusunda kadın erkek eşittir. Kulluk yarışında cinsler arasında bir fark yoktur. Hikmetin gereği olarak kadın olsun erkek olsun kişilere, farklı sınav soruları sorulabilir. Ama sonuçta, her iki cin-

sin asıl hedefi de Allah'ın hoşnutluğunu kazanıp cennetine girebilmek olmalıdır. Bu yarışta kadın erkek herkes yarışmalı, çalışıp gayret etmelidir.

Kadın olsun erkek olsun her insanın kazandığı sevaplar da, işledikleri günahlar da kendilerinedir. Ahrette kadın da erkek de, dünyada yapıp ettiklerinden bireysel olarak sorgulanacaklardır. Hiç kimse, bir başkasının günahını yüklenmeyecektir.

Yazımızda gündeme getirdiğimiz şu birkaç örnekten de anlaşılacağı üzere İslam'ın ilk döneminden itibaren bu kutlu yarışta erkekler kadar kadınlar da yerlerini almışlardır. Tarihin görünen sayfalarına kadın kahramanların isimleri çok fazla yazılmamış olsa bile, elde edilen başarı ve başarısızlıklarda erkekler kadar kadınların da katkısı ve sorumluluğu vardır. O halde bu yarışta her iki cins de üzerine düşeni yerine getirmeli ve birbirine yardımcı olmalıdır. Zira şu imtihan dünyasına kadın erkek birlikte gelmişler, hayatı birlikte yaşamışlardır. Öyleyse, insan olma ve hayat tarzı olan dine muhatap olma bakımından eşit olan kadın ve erkek, dini öğrenme, anlama ve gereklerini yerine getirme konusunda da birbirlerine destek olmalıdırlar.

Kur'an'da bahisleri geçen ilk anne ve ilk eş Hz. Havva, tevekkül ehli Hz. İbrahim'in ailesi Hz. Hacer, meleklerin müjdesine tanık olan Hz. Sâre, kadın başına kirlî toplumda tertemiz kalmasını bilen iffet abidesi Hz. Meryem, yine iffet örneği Hz. Şuayb'ın kızları, Firavun kocaya rağmen iman eden Hz. Âsiye, yetkin yönetici kadın Hz. Belkıs gibi pek çok hanım yalnızca kadınlara değil, tüm insanlığa örneklik yapmaya devam etmektedirler.

Yüce Rabbimiz ne güzel buyurur: "Sizden erkek olsun kadın olsun, hiçbirinizin çalışmasını boşa çıkaramayacağım. Zaten siz birbirinizdensiniz."⁴⁶

dipnotlar

- ¹ Ebû Davûd, Tahara 94.
- ² Ebu Davud, Sünen, I, 162.
- ³ 49/Hucurat Suresi 13.
- ⁴ Tağlib, bir şeyi öne çıkarıp/başkalarına galip sayıp çoğul kalıpla anarak diğerlerini de kast etmektir. Anne baba için, ebeveyn (iki baba), Hasan-Hüseyn için Haseneyn (iki Hasen), güneş-ay için kamerayn (iki ay) demek gibi.
- ⁵ 66/Tahrim Suresi 12.
- ⁶ Taberî *Tefsir*, IV, 143; İbn Kesir, *Tefsir*, I, 441.
- ⁷ 3/Al-i İmran Suresi 195.

- ⁸ Ahmed, VI, 297; Müslim, Fedail 9/29.
- ⁹ Taberî, *Tefsir*, XXII, 9-10; İbn Kesir, *Tefsir*, III, 487.
- ¹⁰ 33/Ahzab Suresi 35.
- ¹¹ Şennâvî, *Hanım Sahâbiler*, (Çeviren: Taceddin Uzun), Konya, s, 447-448.
- ¹² Ahmed, VI, 436; Müslim, Cuma 13/50-52.
- ¹³ 19/Meryem Suresi 71.
- ¹⁴ 19/Meryem Suresi 72.
- ¹⁵ Taberî, *Tefsir*, XVI, 112; İbn Sa'd, *Tabakât*, VIII, 458; Aişe A. Bint Şâfî, *Rasulullahın Annesi ve Hanımları*, (Çeviren: İsmail Kaya), Konya, 1987, II, 115-116.
- ¹⁶ 12 Yusuף 18.
- ¹⁷ İbn Abdi Rabbih, *İkdu'l-Ferid*, II, 89; Ahmed, VI, 218; Taberî, *Tefsir*, V, 295; Kurtubi, *Tefsir*, V, 398.
- ¹⁸ 14/İbrahim Suresi 48.
- ¹⁹ Ahmed, VI, 101, 218; Müslim, Fedail, 1/8.
- ²⁰ 53/Necm Suresi 38. Buharî, Cenâiz 33; Müslim, Cenâiz 23.
- ²¹ Bkz. 24/Nur Suresi 11-26.
- ²² Zerkeşî, *Burhân*, I, 242; Suyuti, *İtkân*, I, 124.
- ²³ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Ğabe*, VII, 133.
- ²⁴ Bkz. Hamidullah, *İslam Peygamberi*, II, 773.
- ²⁵ Cahiliye döneminde yaygın olan zıhar ile adam, artık karısına yaklaşmaz, ancak onu tamamen boşamış da sayılmazdı. Kadın, evli iken, kocasız duruma düşerdi. İslam, bu cahiliye adetini, sadece kefareti gerektiren kusurlu bir adet olarak görmüş ve onu ıslah etmiştir.
- ²⁶ 58/Mücadele Suresi 1.
- ²⁷ Taberî, *Tefsir*, XXVIII, 1-6.
- ²⁸ Ahmed, VI, 148.
- ²⁹ 4/Nisa Suresi 20.
- ³⁰ Kurtubi, *Tefsir*, V, 99.
- ³¹ 59/Haşr Suresi 7.
- ³² 11/Hud Suresi 88.
- ³³ İbn Kesir, *Tefsir*, IV, 336; Buharî, *Tefsir*, Haşr 4..
- ³⁴ 3/Âl-i İmran Suresi 134.
- ³⁵ Kurtubi, *Tefsir*, IV, 207.
- ³⁶ 27/Neml Suresi 34.
- ³⁷ 27/Neml Suresi 52.
- ³⁸ Ali Cehrûmî, *Kur'an'la Yaşamak*, İstanbul, 2004, s, 71-72.
- ³⁹ 28/Kasas Suresi 7.
- ⁴⁰ Kurtubi, *Tefsir*, XIII, 252.
- ⁴¹ M. Ali es-Sâbûnî, *et-Tibyân fî Ulumi'l-Kur'an*, s,
- ⁴² Sabûnî, *et-Tibyân*, s, 112.
- ⁴³ 11/Hûd Suresi 43.
- ⁴⁴ Celal Yıldırım, *İslam-Türk Tarihinin Altın Sayfaları*, s, 62.
- ⁴⁵ Kurtubi, *Tefsir*, IX, 40.
- ⁴⁶ 3/Al-i İmran 195.